

SERVIR LA VERITAT I LA LLIBERTAT

ALBERT CAMUS

El 1957, amb només 44 anys, Albert Camus rebia el Premi Nobel de Literatura per la seva obra il·luminadora, un dels fars en la crisi posterior i paral·lela a la segona Guerra Mundial, el coneixement de l'Holocaust, l'inici de l'era nuclear, l'esclat de la Guerra Freda... Amb una obra ja consolidada com a narrador, dramaturg i assagista, Camus rebia el premi considerant-se representant de tota una generació que havia sofert i que, tanmateix, continuava lluitant. L'autor d'"El malentès", al banquet de celebració ofert als premiats a l'Ajuntament d'Estocolm el 10 de desembre d'aquell any, agraià la distinció amb paraules emocionades que contenien la reafirmació del seu compromís. Moriria d'accident dos anys i alguns dies després, el 4 de gener de 1960.

Majestat, Senyora, Alteses Reials, Senyores, Senyors,

quan vaig rebre la distinció amb la qual la vostra lliure Acadèmia m'ha volgut honorar, la meua gratitud era tan profunda que vaig mesurar fins a quin punt aquesta recompensa superava els meus mèrits personals. Tothom, i amb més motiu tot artista, desitja ser reconegut. Jo també ho desitjo. Però no puc rebre la vostra decisió sense comparar el seu ressò amb allò que realment sóc. ¿Com un home gaire-

bé jove, ric només de dubtes i d'una obra encara embastada, habituat a viure en la soledat de la feina o en els retirs de l'amistat, s'hauria assabentat sense una mena de pànic d'una decisió que el portava, de cop, tot sol i reduït a ell mateix, al centre d'una llum crua? ¿I amb quin delit podia rebre aquest honor quan, a Europa, altres escriptors d'entre els més grans són reduïts al silenci, i a la mateixa època que la seva terra natal coneix una dissort incessant?

Jo he conegut aquest desarrelament i aquest trasbals interior. Per retrobar la pau, m'ha calgut, en resum, posar-me en regla amb una sort massa generosa. I, perquè no m'hi podia igualar comptant només amb els meus mèrits, només he trobat per ajudar-me allò que m'ha sostingut durant tota la vida i en les circumstàncies més contràries: la meua idea de l'art i del paper de l'escriptor. Permeteu-me només que, amb un sentiment de reconeixença i d'amistat, us digui, tan senzillament com pugui, quina idea és.

Personalment, no puc viure sense el meu art. Però no he posat mai aquest art per damunt de tot. Si necessito el contrari és perquè no se separa de ningú i em permet viure, tal com sóc, al nivell de tothom. L'art no és, sota els meus ulls, un plaer solitari. És un mitjà per emocionar el major nombre d'éssers humans oferint-los una imatge privilegiada dels patiments i de les alegries comunes. Obliga l'artista, doncs, a no separar-se: el sotmet a la veritat més humil i més universal. I sovint, qui ha triat el seu destí d'artista perquè se sentia diferent aprèn ben aviat que només nodrirà el seu art, i la seva diferència, confessant la seva semblança amb tothom. L'artista es forja en aquest anar i venir perpetu d'ell cap als altres, a mig camí de la bellesa, de la qual no pot prescindir, i de la comunitat, de la qual no es pot desfer. Per això els veritables artistes no menyspreen res: s'obliguen a comprendre en lloc de jutjar. I si han de prendre algun partit en aquest món només pot ser el d'una societat en la qual, segons la gran paraula de Nietzsche, ja no regnarà el jutge sinó el creador, sigui treballador o intel·lectual.

El paper de l'escriptor, alhora, no se separa de deures difícils. Per definició, avui no es pot posar al servei dels qui fan la història: és al servei dels qui la pateixen. O si no, aquí el teniu sol i privat del seu art. Totes les armades de la tirania amb els seus milions d'homes no el trauran de la soledat, fins i tot, i sobretot, si consent a seguir-los el pas. Però el silenci d'un pres desconegut, abandonat a les humiliacions a l'altra punta del món, és prou per retirar l'escriptor de l'exili, com a mínim cada vegada que, enmig dels privilegis de la llibertat, aconseguieix no oblidar aquest silenci i rellevar-lo per fer-lo ressonar a través de l'art.

Cap de nosaltres no és prou gran per una vocació semblant. Però en totes les circumstàncies de la seva vida, obscur o provisionalment cèlebre, llançat a les cadenes de la tirania o lliure durant un temps per expressar-se, l'escriptor pot retrobar

el sentiment d'una comunitat viva que el justificarà, amb l'única condició que accepti, tant com pugui, les dues càrregues que formen la grandesa de la seva feina: el servei a la veritat i el servei a la llibertat. Perquè la seva vocació és reunir el màxim nombre possible d'éssers humans, no es pot acomodar a la mentida ni a la servitud que, allà on regnen, fan proliferar les solituds. Siguin quines siguin les nostres debilitats personals, la noblesa de la nostra feina s'arrelarà sempre en dos compromisos difícils de mantenir: el rebuig a mentir sobre el que sabem i la resistència a l'opressió.

Durant més de vint anys d'una història demencial, perdut sense socors, com tots els homes de la meua edat, en les convulsions d'uns temps, m'he sostingut així: gràcies al sentiment obscur que escriure era, avui, un honor, perquè aquest acte obligava, i obligava no només a escriure. M'obligava particularment a portar, amb tots els que vivien la mateixa història, tal com jo era i segons les meves forces, la desgràcia i l'esperança que compartíem. Aquests homes, nascuts al principi de la primera Guerra Mundial, que tenien vint anys quan es van instal·lar alhora el poder hitleria i els primers processos revolucionaris, que van ser confrontats de seguida, per completar la seva educació, amb la guerra d'Espanya, amb la segona Guerra Mundial, amb l'univers concentracionari, amb l'Europa de la tortura i de les presons, avui han de criar els seus fills i crear les seves obres en un món amenaçat de destrucció nuclear. Ningú, suposo, no els pot demanar ser optimistes. I opino fins i tot que hem de comprendre, sense deixar de lluitar contra ells, l'error dels qui, per una licitació de desesperació, han reivindicat el dret al deshonor i s'han llançat als nihilismes de l'època. Però ens queda que la major part de nosaltres, al meu país i a Europa, han refusat aquest nihilisme i han anat en busca d'una legitimitat. Els ha calgut forjar-se un art de viure en temps de catàstrofe per néixer per segona vegada i lluitar tot seguit, a cara descoberta, contra l'instint de mort vigent en la nostra història.

Cada generació, sens dubte, es creu destinada a refer el món. La meua sap, però, que no el referà pas. Però la seva tasca és potser més gran. Consisteix a impedir que el món es desfaci. Hereva d'una història corrompuda on es mesclen les revolucions caigudes, les tècniques convertides en follia, els déus morts i les ideologies extenuades, on poders mediocres poden avui destruir-ho tot però ja no saben convèncer, on la intel·ligència s'ha rebaixat fins a convertir-se en la serventa de l'odi i de l'opressió, aquesta generació ha hagut de restaurar en ella mateixa i al seu voltant, a partir només de les seves negacions, una mica d'allò que constitueix la dignitat de viure i de morir. Davant d'un món amenaçat de desintegració, on els nostres grans inquisidors corren el risc d'establir per sempre els reialmes de la mort, sap que, en una mena de cursa enfollida contra el rellotge, hauria de restaurar entre les nacions una pau que no sigui la de la servitud, reconciliar de nou feina i cultura i refer amb tots els éssers humans una arca de l'aliança. No és segur que pugui

acomplir mai aquesta tasca immensa, però és segur que per tot el món sosté ja la seva doble aposta de veritat i de llibertat i, si s'escau, sap morir per ella sense odi. És aquesta generació qui mereix ser saludada i encoratjada pertot, allà on sigui, i sobretot allà on se sacrifica.

És a ella, en tot cas, que, segur del vostre acord profund, voldria traslladar l'honor que m'acabeu de retre. Ahora, després d'haver dit la noblesa de la feina d'escriure, jo hauria tornat a posar l'escriptor al seu lloc veritable: sense tenir altres títols que aquells que comparteix amb els seus companys de lluita, vulnerable però tosuda, injusta i apassionada de justícia; construint la seva obra sense vergonya ni orgull a la vista de tothom, dividida contínuament entre el dolor i la bellesa i destinada finalment a extreure del seu ésser doble les creacions que intenta edificar obstinadament dins el moviment destructor de la història. Qui, després d'això, podria esperar d'ell solucions ben acabades i morals belles? La veritat és misteriosa, fugissera, sempre per conquerir. La llibertat és perillosa, tan dura de viure com exaltant. Hem de caminar cap a aquestes dues fites, penosament però amb resolució, segurs d'entrada dels nostres defalliments en un camí tan llarg. Quin escriptor gosaria, des de llavors, en bona consciència, fer-se predicador de la virtut? Pel que fa a mi, he de dir un cop més que jo no sóc res de tot això. Jo no he pogut renunciar mai a la llum, a la felicitat de ser, a la vida lliure on he crescut. Però encara que aquesta nostàlgia explica molts dels meus errors i moltes de les meves faltes, m'ha ajudat sens dubte a comprendre millor la meva feina; m'ajuda encara a mantenir-me, cegament, prop de tots aquests homes silenciosos que no suporten, arreu del món, la vida feta només del record o del retorn de felicitats lliures i breus.

Retornat així a allò que sóc realment, als meus límits, als meus deutes, i també a la meva fe difícil, em sento més lliure per mostrar-vos, per acabar, l'extensió i la generositat de la distinció que m'acabeu de concedir; més lliure per dir-vos també que voldria rebre-la com un homenatge retut a tots els qui, compartint el mateix combat, no n'han rebut cap privilegi sinó que han conegut en canvi desgràcia i persecució. Em quedarà, doncs, agrair-vos-ho de tot cor i fer-vos públicament, com a testimoni personal de gratitud, la mateixa antiga promesa de fidelitat que cada artista veritable, cada dia, es fa a si mateix, en silenci. ■

(dins "Les Prix Nobel" en 1957, Ed. Göran Liljestrand, [Nobel Foundation], Estocolm, 1958.)

Traducció del francès de Maria Zaragoza